

BIBLIOTECA
Centrală
Universitară
CLUJ

S-13556

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Suram. S. Vasulescu 1902. Septembrie 25/8. Marea
No. 1271. 558676 Craiova.*

ROMÂNII
DIN REGATUL UNGAR

ȘI

POLITICA MAGHIARA

DE

146.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IOAN SLAVICI

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201301742

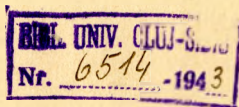
BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL

16, STRADA DOAMNEI, 16

1892

13556

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PUNCT DE PLECARE

Cestiunea Românilor din regatul ungar a ajuns, în sfârșit, în rîndul cauzelor europene.

Lună de zile de a rîndul ea a fost discutată cu multă interesare, ca nici odată mai înainte, nu numai în cercurile politice române și în cele maghiare, ci pretutindenea, unde oamenii se interesează de stările interne ale monarhiei habsburgice. Într'un timp foarte scurt s'a produs în cercuri foarte largi simțimentul, că trebuie să se pună cât mai curînd capăt încordării ce există la hotarele orientale ale acestei monarhii. Mii și mii de oameni, care mai înainte nu băgau în seamă pe Români din regatul ungar, mulți oameni de stat și mulți diplomați, care nu puneau și pe acești Români în combinațiunile lor politice, astăzi stăruie pentru rezolvarea prin bună învoială a conflictului dintre Români și Maghiari.

Căci Europa nu mai e aji o adunătură de fel de fel de popoare, nici un conglomerat de țări, care n'au între ele legături bine stabilite, ci o societate organizată în virtutea comunității de interese. În acest organism, ca în toate organismele sănătoase, se leapădă, se nimicesce ori se atrofiază tot ceea ce e de prisos ori poate chiar jignitor și se păstrează și fortifică numai ceea ce e folositor.

Gloria generațiunilor aji în viață ale poporului român este, că s'au lăsat să fie conduse de oameni pîtrunși de acest adevăr. Deși cuprinși dar de avîntul tinereței, noi în tot timpul re-

nașterii noastre naționale ne-am păstrat bunul cumpăt. Cea mai de căpetenie din preocupările noastre a fost, ca în lupta noastră pentru desvoltare să ne stăpânim noi înși-ne și să nu jignim pe cei ce nu ne jignesc pe noi, să nu creăm greutate, să răbdăm și să așteptăm plini de încredere în viitor.

Nu însă toți am avut și avem această linie de purtare.

Sunt mulți între noi oamenii, care nu cunosc în deajuns pe poporul român și ast-fel n'aș putut să-și dea seamă despre trăinicia și despre marile lui destoinicii. Aceștia, neavând încredere în Români, văd pericolele mai amenințătoare decum ele în adevăr sunt. Pentru densesu marile virtuți ale Românului, firea liniștită, bunul cumpăt, îndelunga răbdare, sunt apatie, timpire, slugărnicie moștenită din timpurile de grea încercare. Ne putându-se dar bizui pe Români, ei ori își perd nădejdea, renunță și trăiesc numai pentru densesu, ori își perd bunul cumpăt și fac fel de fel de opintiri, ca să-și sguđuie pe Români, să-și scotă din «le-targie», să-și înflăcăreze.

Nuamă privind lucrurile din acest punct de vedere putem să ajungem a înțelege sbuciumările Românilor din regatul ungar.

Massele mari ale poporului, deși cuprinse de o adincă nemulțumire, sunt liniștite, cumpătate și îndelung răbdătoare.

Căci e lung de tot timpul de când ele trăiesc în luptă ne-curmată cu fel de fel de alte neamuri și în lupta aceasta au per-dut odată tot afară de firea lor românească. A sosit în cele din urmă și timpul, ca să revindice ceea ce au per-dut, și de vre-o sută de ani Români merg pas cu pas înainte, se sporesc, adună bogății, se luminează.

Mergem înainte, ne desvoltăm, ne pregătim pentru o grea și frumoasă menire: acesta e simțimentul vieții noastre naționale. Faptele petrecute l'au produs în noi și faptele, care se petrec, îl fac din ți în ți mai covârșitor. Românul neaoș, care vede faptele acestea și nu raționează asupra lor, are simțimentul acesta fără să-și mai dea seamă despre el, ca ce-va care de sine se înțelege.

Ori și cât de nemulțumit dar, Românul rîde, când îi spuî, că vorba e ca el să fie despuiat de firea lui românească și să devie Maghiar. Acesta e un pericol, pe care el nu-l vede, o ame-

nințare, pe care el n'o înțelege, un lucru, care după simțimentul lui e peste putință.

Om cu casa plină de copii și cu hambarul gol, el are cu totul alte griji, și nu odată mi-s'a întemplat, ca, vorbind despre pericolul maghiarisării cu țeranii noștri, să primesc răspunsul: *Aș! vorba e că nu prea avem ce să mâncăm nici noi, nici Ungurii!*

Ceea ce-l doare pe Român, e că prea mari sunt sarcinile, pe care le poartă, că banii munciți de dânsul sunt cheltuiți pentru lucruri, din care el nu trage nici un folos, că atât dregătorii, cât și judecătorii îl întâmpină cu dispreț și îl nedreptățesc. Ast-fel pentru dânsul statul este dușman nemilos, dar puternic, pe care n'are să-l întărite, ci să-l pândească și să-l lovească la timp bine ales, când se află în strimtorare.

Că are neapărat să vie timpul acesta, despre aceasta nu se îndoște Românul; de aceea el așteaptă liniștit și răbdător, dar arde înfundat și adunând mereu mânia în el.

Nu tot ast-fel simt și gândesc aceia dintre Români din regatul ungar, care, crescuți sub înriurirea străină și mai ales sub cea maghiară, au pierdut în mare parte simțimentul vieții noastre naționale.

Unii dintre aceștia, oameni cu dorințe mai vii și cu trebuințe mari, nu mai pot să aștepte. În zadar le spuî, că viitorul e al Românilor, căci ei trăiesc numai în prezent. Perdând deci nădejdea într'o mai apropiată isbândă a cauzei române, ei au curmat lupta și s'au făcut agenți ai Maghiarilor, ca să fie căpătuiți ori îngăduiți a exploata pe connaționali lor. Aceștia sunt așa numiții **buni patrioți**, prin care guvernul ungar înriurește asupra Românilor, un fel de «zestre guvernamentală.»

Alții, oameni mai inimoși și de o fire mai îndărătnică, judecând lucrurile potrivit cu deprinderile lor maghiare, ar vrea ca Români să se lupte și ei în felul, în care se luptă Maghiarii, sunt dispuși a lua bunul cumpăt drept lașitate și împing mereu spre extreme.

Din norocire însă cei mulți, inspirându-se din simțimentul comun al poporului, au înțeles, care e sarcina clasei culte române în regatul ungar.

E înspăimântătoare agitațiunea, pe care o fac Maghiarii printre

Români. Ți cu Ți insultă și amenință, despoaie și nedreptătesc, Ți cu Ți îi jignesc pe Români atât în interesele lor materiale, cât și în simțimintele lor naționale, Ți cu Ți măresc încordarea dintre om și om, și tot ei apoi, ca să justifice aceste purtări, strigă în gura mare, că Români se pregătesc în taină, ca să se răscoale. Ast-fel masele mari ale poporului, agitate mereu, s'au deprins încetul cu încetul cu gândul, că mai curând ori mai târziu ele vor fi ridicate asupra Maghiarilor.

În zadar sunt silințele de a depărta de la ele gândul acesta, căci Maghiarii îl reîmprospetează în fiește-care Ți și mânia îngămădită în suflete crește mereu.

O diavolească bucurie trebuie să cuprindă pe omul stăpânit de ură, când se gândește, că odată mânia aceasta are să izbucnească. Omul care iubește însă pe oameni, să înpăimintă de gândul acestei mari nenorociri; Românul cu durere de neam perde tigna vieții și dulceața somnului, când se gândește, că dușmanii neamului nostru ar pute să se facă stăpâni pe puterea elementară ce se produce în inimile fraților noștri și să ne loviască prin noi înși-ne pe noi.

Unul singur poate dar să fie gândul povățuitor al oamenilor noștri politici de peste Carpați: ca ei și numai ei să stăpâniască puterea aceasta și să o conducă în manifestările ei potrivit cu interesele naționale române, — ca nimeni fără de știrea lor să nu se poată apropia de masele române, — ca nimic aceste mase fără de învoirea lor să nu înceapă.

N'ar fi, poate, greu lucrul acesta, dacă dănișii ar dispune fie de puterea publică, fie de mari capitaluri; fiind însă, că nici de puterea publică, nici de averi mari nu dispun, nu le rămâne decât să-și dea toată silința, ca să câștige iubirea și încrederea masselor române.

Ast-fel linia de conduită ce li se impune se poate resuma în următoarele maxime:

1. Avem să ne inspirăm din simțimentul comun al poporului și să nu Țicem, nici mai ales să facem decât ceea ce marea mulțime a Românilor gândește, dorește ori vrea.

2. N'avem să ne abatem de la principiul «*In hostem suprema auctoritas esto*», nici mai ales să fraternisăm cu aceia, pe care

Românii îi socotesc între dușmanii lor ori îi iaă drept agenți ai acestora.

3. Avem să ne ferim de ori-și-ce conflict, care ar pute să iea proporțiuni mari, și n'avem să îndemnăm pe *alții* să se expună pentru cauza română, ci să ne expunem *noi înși-ne* pentru tot ceea ce dicem ori facem.

4. Avem să cultivăm în Români simțimentul vieții noastre naționale, conștiința superiorității etnice și culturale a rasei române și credința, că are neapărat să vie timpul, când va trebui să ni se facă dreptate.

5. Avem să priveghiăm, ca Românii să stea strânși la un loc și gata pentru toate eventualitățile.

Politica aceasta nu e născocită de oameni, care n'au altă treabă și iaă parte la viața comună numai ca să le treacă de urit: ea rezultă din firea domoală, dar neînduplecată, a poporului român, din împrejurările, în care se află Românii din regatul ungar și a fost urmată de toți cei ce decând cu răscoala lui Horia și Cloșca au luptat alătura cu poporul.

Sușiiitorii ei de astă-zi sunt numai continuatori, care duc mai departe tradițiunile politice ale Românilor din monarhia habsburgică.

Marea nenorocire de la anul 1784 i-a făcut pe Românii cu știință de carte să simță marea răspundere, pe care-o au, și de atunci în coace s'a format în țerile coroanei ungare o clasă cultă română, care stă în strinsă legătură cu masele mari și nu le lasă fără de conducere mai luminată.

Indărătnici și neînduplecați, ca mai nainte, Românii sunt sub conducerea aceasta totodată leali și chibzuiți.

Sușiiitorii ideii de stat național maghiar erau înse interesați, ca Românii să-și peardă bunul cumpăt și să justifice prin manifestațiunii compromițătoare măsurile luate de guvernul ungar. După-ce toate încercările de a produce prin agenți provocatori asemenea manifestațiunii au rămas zadarnice, oamenii de stat ai Maghiarilor și biroul de presă din Budapesta au făcut tot ceea ce li-a stat prin putință, ca lumea cea mare să-i socotească pe Români drept niște mase înerte și lipsite de aspirațiuni culturale, care sunt foarte mulțumite cu pozițiunea ce li s'a creat

în regatul ungar, și că numai câți-va dintre dâșii, *agenți străini*, își dau silința de a produce aparențele unei nemulțumiri generale.

Timp îndelungat dar lumea cea mare nu i-a socotit pe Români din regatul ungar vrednici de atențiunea și de simpatia generală.

Astă-dî vederile s'au schimbat și cauza română e discutată cu multă interesare. Aceasta dovedește, că sunt mulți cei ce iau pe Români din regatul ungar drept un factor important în viața monarchiei habsburgice, drept un element vrednic de simpatii și de încredere, care poate să devie folositor și trebuie să fie fortificat.

Acesta e rezultatul de până acum al lucrării stăruitoare și bine chibzuite, pe care au sevârșit-o continuatorii politicii tradiționale.

Remâne acum ca Români toți să justifice prin purtarea, pe care o vor ave de aici înainte, buna părere, pe care lumea a început s'o aibă despre dâșii. Cele-lalte vor urma și ele cu necesitate organică, dacă ne vom da cu toții seamă despre greutățile, cu care avem să ne luptăm, dacă vom ști să ținem departe de noi pe ispitori și rătăciți și vom voi numai ceea ce se impune prin forța împregiurărilor.

I. România și Români.

Români numai în România pot să se desvolte în toată libertatea. Ast-fel în timp de câte-va decenii România a devenit cea mai cultă parte din poporul român și, prin urmare, centrul firesc al vieții culturale române.

Dacă dar statul român se consolidează, crește din el însuși și se întărește, Români, ori și unde ar fi ei, se simt mai tari și mai destoinici de a se susține în lupta lor pentru existența națională. Ast-fel Români, care se simt Români, ori și unde ar fi ei, sunt dușmani ai dușmanilor României și amici ai amicilor ei.

În zadar ne-am da silința s'o tăgăduim aceasta. E în natura

lucrurilor, ca așa să fie, și nici un om cu minte nu ne-ar crede, dacă am dice că nu este așa. Vecinii noștri toți sunt destul de cu minte, ca să știe, că, intrând în luptă cu România, nu ar pute să se bizue pe compatrioții lor Români, mai ales dacă aceștia sunt și agitați de nemulțumire.

Mărturisindu-și dar atât nemulțumirea, cât și simțimintele naționale, Români din regatul ungar și-au creat o pozițiune foarte grea față cu compatrioții lor maghiari, care în atâtea rînduri au dovedit, că nu țin să fie socotiți între amicii României.

După încheierea tratatului de Berlin însă situațiunea s'a schimbat. Relațiunile dintre România și Austro-Ungaria au devenit din di în di mai amicale; și Români din regatul ungar se simțeau dar din ce în ce mai puțin strimtorați. Dacă mai înainte măsurile luate contra lor puteau să fie socotite drept acte de legitimă apărare, acum, după-ce România trecuse în rîndul amicilor monarhiei, ele erau manifestări de neîncredere față cu întregul popor român, ceea ce nu putea de cât să turbure bunele relațiuni.

Apropierea între România și Austro-Ungaria s'a făcut în vederea unui mare scop.

În cercurile bine informate se crede, că Rusia se simte împinsă spre miață-di și că astfel Europa e amenințată de un război, ale căruia consecvențe nu se pot prevedé. E înse lucru învederat, că acest război nu va izbucni câtă vreme cei cel urzesc n'au nădejde de izbândă. E deci un mare interes european, ca să li se ia nădejdea aceasta. În vederea acestui mare interes s'a încheiat așa numita întreită alianță. Cu cât mai co-virșitoare e puterea acestei alianțe, cu atât mai puțin avem să ne temem de izbucnirea războiului.

România s'a apropiat de întreita alianță pentru-că e și ea interesată, ca pacea să se mănție.

E înse evident, că România nu poate sporî puterile alianței întreite câtă vreme Români din regatul ungar sunt agitați de o adâncă și legitimă nemulțumire, care se propagă în mod firesc și în România. Câtă vreme nemulțumirea aceasta există, singurul ajutor, pe care România poate să-l dea triplei alianțe, e o atitudine vigilentă, care face orî-și-ce surprindere peste putință și calmează

spiritele. Agenții panslavismului sunt înse destul de bine informați, pentru-ca să știe, că nici unul dintre oamenii de stat ai României nu va pute să avente pe Români într'un război alăturarea cu Maghiarii câtă vreme o însemnată parte din poporul român este împinsă spre dușmanii regatului ungar.

Despre o cooperare a Românilor cu Maghiarii într'un viitor război nu putea să fie vorba între oameni serioși, câtă vreme conflictul dintre Români și Maghiari n'a fost rezolvat prin bună învoială; și ni-e destul să știm, că conflictul acesta n'a fost încă rezolvat, pentru-ca să fim convinși, că România nu e încă angajată, și să fim pregătiți și pentru o eventuală a ei cooperare cu Rusia.

Se impune dar de sine gândul, că atunci, când România s'a apropiat de Austro-Ungaria, s'a luat în serioasă discuțiune și cestiunea rezolvării conflictului dintre Români și Maghiari.

Și dovadă despre asemenea discuțiuni sunt opintirile Maghiarilor de a face ca lumea să creadă, că Români din regatul ungar nu sunt nemulțumiți, că conflictul nu are nici o gravitate, că pericolul de a se pune în vedere o născocire a câtorva oameni, agenți ai Rusiei și ai ajutătorilor ei din România.

Orîși cât de mult ar ține la alianța României, oamenii de stat ai Maghiarilor nu se pot împăca cu gândul, că alianța aceasta îi obligă să rezolve cestiunea română din Ungaria. Ei ar voi, din contra, ca oamenii de stat ai României să facă presiune asupra Românilor din regatul ungar, pentru-ca aceștia să curme lupta și să se declare mulțumiți.

Mulți vor fi avut, cum am avut și eu, destule ocaziuni de a se convinge, că unii dintre oamenii de stat ai României au și stărui mult în acest sens, ba câți-va dintre dînșii stăruie și acum. Și dacă vorba ar fi numai de clasa cultă, stăruințele aceste nici n'ar fi fost, poate, zadarnice. Vorba e însă de trei milioane de suflete aședate în masse compacte în lăuntru, pe zidurile și împrejurul unei țării naturale, cum e grupa orientală a Carpaților, pe o linie ce se întinde de la Borșa până la Porțile de Fier și de aici până la Hotin.

Intrebarea practic pusă este: Ce faci cu oamenii aceștia, dacă ei sunt agitați de nemulțumire și în ziua, când izbucnesce răs-

boiul? Cine primește răspunderea, că ei își vor păstra bunul cumpăt și după-ce trupele împărătești vor fi plecat la răsboi?

Răspunderea aceasta n'ar pute s'o primiască de cât acela, care ar isbuti să-i împace pe Maghiari cu concetățenii lor români.

Indată dar ce între România și Austro-Ungaria s'au stabilit relațiunile de încredere reciprocă, s'a pus la ordinea zilei și ces-tiunea resolvării prin bună învoială a conflictului dintre Ma-ghiari și concetățenii lor români. Atât între Români, cât și în-tre Maghiari au fost atunci și sunt și astă-dzi oameni, care doresc în toată sinceritatea resolvarea aceasta, și mult s'a lucrat în timp de vre-o dece ani pentru pregătirea ei. Sunt cu toate aceste mulți aceia, care se îndoiesc, că ea va fi cu putință, ear aceasta nu pentru-că ar fi vre-o ură neîmpăcată la mijloc, ci pentru-că nici Români, nici mai ales Maghiarii n'au ajuns încă să simță, cât de mult atîrnă soarta lor de la această împăcare și ce mari sunt serviciile, pe care le fac dușmanilor noștri comuni aceia, care nu ne lasă sa ne apropiem.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II. Conflictul.

Primind în anul 1867 sarcina de a conduce statul ungar, oamenii de stat ai Maghiarilor se aflau în fața unei grele, dar tocmai de aceea și frumoase probleme. Le era dată putința de a stabili condițiunile de dezvoltare pacinică într'un stat consti-tuit din mai multe popoare, pentru care separațiunea teritorială nu e cu putință.

Prin aceasta dînșii ar fi consolidat statul ungar.

Le era înse mai comod să iee pentru statul ungar organi-sașiunea croită de popoarele apusene pentru statele naționale și să încerce a face în Ungaria ceea ce Germanii fac în Ger-mania, Francesii în Franța orî Italianii în Italia. Astfel dînșii n'au putut să fie de bună credință nici față cu popoarele de peste Laita, nici mai ales față cu cele din regatul ungar. Idea-lul lor politic nu era întărirea monarhiei prin consolidarea și ducerea la înflorire a statului ungar *poliglot*, ci crearea unui

stat, care nu există și nici nu e cu puțință, cel *curat național maghiar independent*.

Judecând lucrurile din punct de vedere general, idealul acesta are farmecele lui chiar și pentru mulți din cei ce nu sunt maghiari. Astfel nu mai încapă nici o îndoială, că atât cârmuitoarii, cât și amicii lor ar avea mai puțină bătaie de cap, dacă în regatul ungar n'ar fi șapte fracțiuni de popoare, ci un singur popor. Vorba e înse, că în adevăr sunt șapte și că Maghiarii nu sunt destoinici de a le contopi în unul singur.

Timp de un pătrar de secol li s'a lăsat Maghiarilor toată puțința de a-și dovedi destoinicia, și ei nu se pot plânge, că n'au fost ajutați și nu s'a făcut asupra naționalităților cea mai strânică presiune. Românii și Germanii au fost tratați de o potrivă cu fracțiunile de popoare slave și n'au găsit nicăiri mângăiere, nici îmbărbătare.

Care sunt rezultatele ?

Voind să facă ceea ce nu este cu puțință, Maghiarii nu numai s'au dovedit incapabili de a conduce un stat, ci s'au pus tot-d'odată în conflict cu toată lumea. În timp de două decenii lipsa de chibzuință a Maghiarilor a devenit proverbială și Maghiarii, odinioară atât de simpatici, au ajuns unul din cele mai hulite popoare. Și nici că se putea alt-fel. Urmărind un scop, care nu se poate realiza, ei trebuiau neapărat să piarđa în cele din urmă bunul simț, să nesocotească legi și interese positive, să provoace fel de fel de conflicte, să facă meretii opintiri zadarnice și să devie din ță în ță mai exigenți și mai nervoși.

Românii n'aveau decât să aștepte pentru-ca lucrurile să ajungă aici, și era o cestiune de prudență să nu-și risipească puterile în lupte, care sunt fie zadarnice, fie de prisos și pot să ia dimensiuni primejdioase.

Ei și-au precisat deci programul și au rămas în rezervă, ferindu-se de ori-și-ce conflict cu guvernul și cu concetățenii lor maghiari.

Opozițiune mai blajină ca această resistență pasivă nici că se poate.

Nu se pot închipui abuzuri, care nu se comit în campaniile electorale din Ungaria: partidul național român se mărginește

a nu-i angagia și el pe Români în aceste lupte demoralisătoare : dac'ar voi să facă mai mult, ar intra și el în luptă și ar înăspri încordările, ceea ce nu este în interesul Românilor.

Programul stabilit în conferența din Sibiiu pornește din gândul, că statul ungar numai ca stat poliglot se poate consolida și că, în țările coroanei ungare, pacinica conviețuire nu este cu putință, dacă libertatea de dezvoltare culturală nu e pentru toți deopotrivă asigurată..

Maghiarii, când se află în strimtorare, o admit și ei aceasta. Aū admis-o la 1848, în timpul absolutismului, în ajunul încheerii pactului dualist, ba, conform angajamentelor luate de conducătorii lor, au pus-o în legea «*pentru egala îndreptățire a naționalităților.*» Vorba e însă că Maghiarii nu sunt de bună credință și nu se țin de angajamentele luate în numele lor, nesocotesc orî calcă legi, violentează conștiințe, înșeală lumea. După experiențele făcute în atâte rînduri Româniū sunt cuprinși de simțimnētul, că în regatul ungar nici angajamentele luate de guvern, nici legile votate de parlament, nici jurământul monarhului *constituțional* nu sunt destulă garanție contra abuzului de putere.

Aproprierea sinceră între Români și Maghiari nu e deci cu putință de cât după-ce Românilor li se vor fi dat garanții sigure, că în viitor legile, orî-și care ar fi ele, vor fi aplicate cu bună credință.

Aceste garanții sunt *autonomia Ardealului, o lege electorală liberală și tratarea tuturor «naționalităților» de o potrivă cu Româniū*, adecă egala îndreptățire a naționalităților pentru toate ramurile vieții *comune*, atât politice, cât și culturale.

Aceste garanții n'au să fie acordate de Maghiari de cât după ce lumea se va fi convins, că dēnșii sunt incapabili de a conduce ei singuri statul ungar.

Convingerea aceasta s'a cam produs în toată lumea, și Româniū n'au de cât să persiste în rezistența lor pasivă, pentru-ca Maghiarii să simță în cele din urmă și ei ēnși-și, că în luptă cu Româniū nu vor putē să susțină statul ungar.

Eară Româniū nu pot să sacrifice pe nimeni: e pentru dēnșii o cestiune de conservare națională, ca atât Germaniū, cât și frac-

țiunile de popoare slave să se bucure în Ungaria de cea mai deplină libertate de dezvoltare culturală.

Ideea unei înfrățiri române-maghiare făcute cu scopul de a stăpâni pe alții poate să aibă farmecul ei, dar nu și pentru Români.

Aici e conflictul.

III. Resistența masselor române.

Românii din țerile coroanei ungare au susținut o lungă și grea luptă și au ieșit învingători din lupta aceasta. Atât ni-e destul pentru ca să știm, că dânsii sunt oameni chibzuiți, care știu să dispună de puterile lor vii, să rabde, când n'au în cotro, să aștepte stând domoli și neînduplecați și să profite de situațiunile priincioase.

Timp îndelungat ei au fost părășiți de cărturarii lor. S'au deprins dar a se organiza și a se conduce ei înșiși pe sine, și albăstrimea era socotită ca element străin în mijlocul lor. Singurii preoții, tot un fel de țeranî și ei, se bucurau de încrederea masselor.

După răscoala din anul 1784 a început să se formeze clasa cultă română, și în timpul revoluțiunii de la 1848 Românimii s'a încredințat, că sunt și în albăstrime oameni, care nu se dau îndărăt, când vorba e de binele poporului român.

Incredere deplină nu au înse nici astă-zi *opinarii* în cei ce au schimbat sucmanul cu *haina neagră*.

O Româncă de peste Carpați, femee cu stare frumoasă, avea un singur fecior, pe care voia să-l facă popă, cum fusese bunicul ei. Feciorul înse, ajuns la maturitate, ținea să studieze drepturile. Deși cu greu, muma s'a învoit. Atunci înse, când el era gata să plece la Viena, sërmana femee a început a plânge și a-l boci ca pe un mort.

«O să te duci, — grăi dânsa în cele din urmă, — și o să iasă mare domn din tine, dar om de seama noastră n'o să măi fi. N'ai să ne măi înțelegi tu pe noi, și n'o să te măi înțelegem noi pe tine; o să-ți fie greu să mergi cu noi pe uliță, și o să

ne fie noue greu să stăm cu tine la masă : străinii o să-ți fim toți, și eu, care te-am lăptat, și mătușile tale, care te-au purtat în brațe, și unchiul tău, care te țineau în șea, și verișorii tăi, cu care ai petrecut zilele copilăriei tale, și dascălul care te-a învățat să citești, și popa care te-a botezat. Dragostea și inima deschisă, pe care o perdi, n'o s'o mai găsești nicăeri, — și numai Dumnezeu știe unde o să ajungă oasele tale! — Un fecior am avut și eu și-l dau și pe acela, fără ca să știu, cui îl dau și de ce-l dau!».

Acela, care înțelege durerea cuprinsă în vorbele aceste, înțelege și pozițiunea, pe care *surtucul* o are peste Carpați față cu *opinca*.

Oamenii trăiți în luptă necurmată, opincării români nu stau răsleți. Toți sunt legați între dênșii și toate, la dênșii, se fac după o înțelegere luată de mai nainte.

Surtucul e *declasat* și nu e admis în organizațiunea aceasta.

Dacă mai mulți dintre dênșii sunt adunați la un loc și te apropii, ei curmă vorba, pe care o avuseră mai nainte. Dacă le spui ce-va, ei îți dau dreptate, dar rămân tot cu gândul lor. Dacă le propui ce-va, ei primesc, dar fac tot numai ceea ce vor ei. Intr'un cuvânt : nu stau de vorbă, nu-și dau pe față gândurile, și cu cât mai străin te socotesc, cu atât mai *proști* și mai *supuși* ți se arată.

Oamenii pășiți și, prin urmare, bănuitori, ei te urmăresc la tot pasul, te spionează, îți scrutează viața și te judecă fără-ca să ție seamă de vre-o circumstanță atenuantă. Ear pedeapsa e cea mai nemiloasă excomunicare.

Puțin are să le pese de excomunicarea aceasta celor ce n'au nici o legătură cu masele poporului. Cărturarii noștri de peste Carpați inse aproape toți sunt, dacă nu fii, nepoți de țeranii ori de preoți și au în satul lor rude și prietenii din copilărie. Excomunicarea pornește de la aceștia. Ei nu-ți mai vin la casă, nu te mai primesc la casa lor, se uită 'n altă parte, când te întâlnesc pe uliță, nu iau parte la bucuriile și la durerile tale, te grăiesc pretutindenea de rău și-ți duc vestea mai departe și, ceea ce e mai greu, nu vin la înmormântare, când ai vre-un mort la casa ta, și nu primesc pomană de la tine și pentru

tine. Ear dacă n'ar face așa, n'ar mai ave traiu tignit în satul lor, n'ar mai fi admiși nici ei în rëndul celor ce *pot să le știe toate*. Ba s'a întemplat, că murind un Român, funcționar public, care se înstrăinase de frații săi, sătenii au stăruit ca preotul lor să nu-l prohodească și nu s'au învoit o dată cu capul, ca acela, care n'a trăit cu dênșii, să fie înmormântat în cimitirul lor.

Tolerant și îngăduitor, Românul se descopere și se crucește, când trece prin fața unei havre ovreești, sêrută mâna preotului catolic, se oprește și stă cu capul plecat, când vre-o înmormântare trece prin fața lui, iartă pe femea cădută și primește pomană, aprinde lumînarea de ceară pentru odihna sufletească a celui mort în furcî, dar lepădarea de neam, înstrăinarea de părinți și de frați n'o iartă nici o dată.

Așa se face, că între Români din regatul ungar nu sunt oameni, care-și renegă naționalitatea. Chiar și aceia, care se dau după pîr, țin să fie socotiți între Români și, prin ascuns, îi ajută pe Români.

Dar dacă știu să certe, Români știu tot odată și să rêsplătească.

Încă Împăratul Iosif II. constată într'un jordin al său, că Români, oameni bănuitori și zăcași, sunt «*die zuverlässigsten*», cei mai vrednici de încredere dintre supușii săi, dacă numai știu să le inspire încredere.

Pentru omul, care a câștigat o dată încrederea lor, ei dau tot și fac tot; acela, care a deschis odată inimile lor, știe toate gândurile lor și e stăpân pe voința lor.

Românul, dacă s'a dat o dată, e dat cu trup, cu suflet și dat, de cele mai multe ori, pe toată viața lui.

Tocmai de aceea stă atât de mult pe gânduri mai nainte de de a se da și nu li se dă decât acelora, care i se impun prin o adevărată superioritate.

Demagogia, la Români, nu e cu puțință: ori și cât de mult ține să-l tratezi ca egal, Românul nu vrea să te cobori tu la dênșul, ci să-l ridici pe el la tine.

Când el stă plecat și umilit în fața solgăbirului, tu ai să stai cu capul ridicat și să spuî ceea ce el gândește, dar cu vorbe măsurate și fără-ca să te avênți prea tare. Atunci își ridică și el capul și tace, dar viața lui toată n'are să te uite, că l'ai făcut

să stea cu capul ridicat, și n'are să mai facă nimic fără de știrea ta. În dată însă ce-ți vei perde bunul cumpăt, el se retrage rușinat și te lasă singur.

După felul de a vedé al Românului nu este în lumea aceasta nimic mai presus de buna chibzuintă, și Românul pleacă la drum numai cu oamenii, pe care-î socotește mai chibzuiți ca densusul.

În aceasta consistă cea mai sigură garanție, că Românii din țările coroanei ungare nu se vor avênta de capul lor, și că ei n'au să fie nici odată accesibili pentru oameni străini de densusii.

Prea adese-orî li s'a întâmplat să vadă, cum aceia, care ađi strigau contra Ungurilor, mâne treceau braț la braț cu Ungurii pe din naintea lor. Ast-fel ei s'au făcut neîncredători, s'au organizat ei de ei, tac, persistă și așteaptă.

IV. Cele două extreme.

Chibzuită și croită pe termin lung, politica partidului național nu putea să-î mulțumiască pe oamenii, care n'au vreme să aștepte și vor să aibă succese cât inai apropiate. Ear aceștia pretutindenea sunt numeroși. Rari sunt aceia, care, trăind în neamul lor, pot să se însuflețească pentru scopuri depărtate și să ostenească cu gândul, că urmașii vor fi mai norocoși.

Dacă este adevărat, că Maghiarii urmăresc un scop nerealizabil, trebuie neapărat să sosiască o dată timpul, când se va fi dat pe față incapacitatea lor de a conduce statul ungar. Românii n'au de cât să persiste și să aștepte până *atunci*.

Așteaptă însă numai cine poate să aștepte.

Aceia, care s'au înstrăinat de neamul lor și mai au și trebuințe mari, nici nu pot, nici nu se simt îndemnați a aștepta.

Nu s'au maghiarisat nici ei; țin, din contra, prea mult să fie socotiți între Români, ba chiar între cei mai buni Români: ei înse nu și-au dat silința de a învăța limba română literară, nu cunosc istoria și literatura română, nu iau parte la viața culturală română, au apucături maghiare și astfel nu înțeleg rostul vieții naționale române și se simt mai mult orî mai puțin străini în mijlocul Românilor.

X Pentru oamenii aceștia poporul e *prostime*, care are să meargă după înțelegerea luată între *fruntași*.

Fruntașii s'au înțeles dar între dênșii și și-au împărțit rolurile.

Unii dintre dênșii s'au declarat pe față gubernamentalii, ear alții, oameni mai independenți, au intrat în partidul național, rămând ca unii fără de alții să nu facă nimic.

Această politică de duplicitate, afișată ca *solidaritate națională*, ar avé resoanele ei, dacă poporul român ar fi în adevăr *prostime* și dacă Româniî gubernamentalii ar fi oameni vrednici de încredere.

Adevărul e înse, că Româniî își aleg ei înși-și conducătorii și sunt inaccesibili pentru agenții Maghiarilor.

Căci cine sunt acești agenți?

În timpul absolutismului austriac, în timpul așa numitului provisoriu, ba chiar și în primii ani ai erei dualiste, când legea pentru egala îndreptățire se aplica cu oare-care bună credință, se aflau mulți Români în funcțiuni publice și mulți tineri români se pregătiau pentru viața publică la universitatea din Viena, la cea din Gratz, din Lipsca ori din Pesta.

În urmă li s'a cerut acestor oameni să facă servicii de agenți electorali și să se folosească în exercițiul funcțiunii, contra legii, numai de limba maghiară, ba erau rău notați, dacă între dênșii, în familie ori în public, vorbeau românește.

Dacă n'ar fi fost colosala presiune a masselor române, mulți ar fi cedat, că să nu rămâe pe drumuri, cum au cedat Germanii, Rutenii și Slovaciî intrați în funcțiuni publice, care s'au declarat în cele din urmă Maghiari și nu mai cutează să vorbiască nici în casele lor limba lor maternă. În fața presiunii populare înse cei mai mulți dintre Români au primit mai bucuos mânia guvernului, și numai puțini s'au dat după pâr.

Aceștia sunt urgisiți de Români, și n'ai să te presentii în fața poporului alătura cu dênșii, dacă ții să fii primit cu încredere și cu inima deschisă.

Urmarea firească e, că violentarea conștiințelor și demoralizarea li-se impun ca mijloace de menținere.

Oamenii de stat ai Maghiarilor sunt destul de cuminte, ca să nu se bizue pe acești transfugi, care stau în legătură puțin tăi-

nuită cu opozițiunea națională română. Ei se folosesc numai de dârșii, ca să desorganizeze partidul național și să izoleze clasa cultă română. Iar pentru-ca să se poată folosi, au nevoie de oameni, care atîrnă cu desêvêrșire de dârșii.

Metropolitul Ioan Vancea, care a fost ridicat de guvernul ungar în scaun și a făcut din Blajul odinioară atât de românesc un cuiabar de umilită supunere către stăpânire, e un arhieru distins, un filantrop mult lăudat, un păstor neobosit, care s'a bucurat de multă iubire. Tocmai de aceea însă el nu se bucură de încrederea Maghiarilor, căci sunt marginii, peste care Metropolitul Vancea nu trece, sunt lucruri, pe care el n'are nevoie să le facă.

Omul de încredere al Maghiarilor e Metropolitul Miron, omul lor de încredere e Episcopul Szabó, omul lor de încredere e Episcopul Mețianu, pe care guvernul din Budapesta poate în orî-și-care clipă să-î dovedească vinovați, să-î ridice din scaun și să-î trimită la mănăstire, dacă nu fac ceea ce li se cere.

Solidaritatea cu așemenea oameni lipsiți de independență e o adevărată trădare, când mai ai în fața ta și cel lalt extrem, mulțimea celor loviți pe nedrept, care cer legitimă satisfacțiune și stăruie pentru o politică mai violentă.

Din norocire cei mai mulți dintre aceștia au găsit resuflători.

Unii dintre tinerii români din regatul ungar, vedînd, că în țara lor nu sunt suferiți, au ramas în țările de peste Laita. Cei mai mulți au trecut înse în România.

Și atmosfera României are ce-va particular: ea domolește spiritele. Până chiar și Nihilistii devin oameni ai ordinei și cetățenii pacinici, după-ce trăiesc un timp oare-care în țara aceasta, unde toate soiurile de nebunie se iartă și lumea nu se agitează, ci rîde de cei ce-și perd sârta.

Sunt mii și mii aceia, care au fost alungați din țara lor și au venit și trăiesc aici. Ei toți au cele mai strînse legături cu frații lor rēmași a casă, și abia va mai fi rēmas din colo sat, care să nu-și aibă omul în România.

Sunt acolo multe mumele vėduve, care trăiesc din ajutorul primit de la feciorul din România; mulți sunt frații și surorile, verii și verișoarele, care, ajunși în strîmtorare, așteaptă scăpa-

rea lor de la fratele ori de la vărul din România; mulți sunt peste Carpați oamenii, pentru care toată nădejdea e aici în România, și mare de tot e durerea produsă de această risipire în două țări.

Nimeni, care înțelege durerea aceasta, nu va cere, ca desmoșteniții să propage iubirea către statul ungar, de care au fost desmoșteniți, ori simțimintele de devotament către regele apostolic al Ungariei, care, rău consiliat, a suferit atâta timp călcarea de lege.

Au trecut înse două-deci și cinci de ani fără-ca oamenii a-cestia să fi făcut fie României, fie statului ungar, fie Europei vre-o greutate.

O singură dată, în anul 1884, s'a ivit între dênșii pornirea de a se folosi de legăturile strînse și intime, pe care le au cu cei de *a casă*, pentru-ca să producă mișcări mai violente în Ardeal.

Nici de astă-dată înse inițiativa n'a pornit din *București*, ci de la **Budapesta**.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V. Iredenta română.

În anul 1884 aveau să se facă noue alegeri pentru dieta din Budapesta, și simțimentul general era, că guvernul ungar e înclinat a face o încercare hotărîtă pentru împăcarea Românilor. Se ținea, că mai mulți dintre oamenii de stat ai României, între care, cei mai cu trecere, Ioan Brătianu, Michail Cogălniceanu, Titu Maiorescu și Dimitrie Sturdza, atunci ministru de externe, ar fi stăruind ca Români să renunțe la autonomia Ardealului, și să trimită cât mai mulți deputați în dieta din Budapesta.

Va fi fost ori nu adevărat aceasta, lumea credea, și atât era destul, pentru-ca urđitorii politicei de «*solidaritate*» să se îmbărbăteze.

Statornicit o dată planul de acțiune, agenții guvernului ungar s'au întrunit la Budapesta în conferență, s'au constituit sub președința Metropolitului Miron în partid *național român guvernamental* și au înființat un organ de publicitate, «*Viitorul*».

În acela-și timp președintele partidului *național român opo-*

sițional, Vicarul Archiepiscopesc Nicolae Popea, care nu se învoia cu politica de «*solidaritate*,» se retrage și presidiul comitetului central din Sibiiu îl ia un oare-care Partenie Cosma, soțul unei nepoate a metropolitului Miron.

Astfel guvernul din Budapesta se asigurază, că partidul național român nu va întreprinde nimic fără de știrea (*) și învoirea lui, ear urdătorii «*solidarității*» își fac iluziunea, că vor primi drept compensațiune câte-va concesiuni.

Pentru ca să reușiasă politica aceasta, se cereau neapărat doue condițiuni: ca comitetul central din Sibiiu să nu fie des-avuat de Români din țările coroanei ungare, și ca între emigrații din România să se producă o agitațiune pe cât se poate de viuă.

Spre a înăbuși orî și ce manifestațiuni supărătoare, comite-tul central din Sibiiu ia hotărîrea de a înființa un ziar quoti-dian atîrnător de dînsul, ear Metropolitul Miron silesce pe Pă-rintele Nicolae Cristea, care fusese numit prin o dispozițiune testamentară a Metropolitului Andreiü redactor pe viață al «*Te-legrafului Român*», să se retragă și ia el însuși conducerea a-cestui organ de publicitate.

Ast-fel comitetul se simțea asigurat, că nu se va produce prin-tre Români nici o opozițiune serioasă contra lui, de oare-ce vocile, care s'ar mai fi putut ivi, n'au fost luate nici o dată în serios.

Nu mai rămânea decăt să se producă și mișcarea din Ro-mânia, la care guvernul ținea foarte mult.

Lucrul în sine nu era greu.

Intre tinerii emigrați în România erau mulți oameni amăriți și ast-fel înclinați de a înscena manifestațiuni antimaghiare, mai ales aici în țara aceasta, unde orî și cine are simțimentul, că nu riscă nimic luând parte la asemenea manifestațiuni.

Vorba era numai ca tinerii aceștia să fie montați, ear mon-

(*) E o plîngere constantă a Românilor din țările coroanei ungare, că la Budapesta se știe totdeauna mai curând ca la Sibiiu orî la Brașov ce discuțiuni s'au urmat și ce hotărîri s'au luat în ședințele comitetului central al partidului național român opozițional.

tarea era lucru cu atât mai ușor, cu cât mulți dintre tineri erau rude apropiate ale celor angajați în politica de «*solidaritate*», orî amici ai acestora.

Sunt mai ales doi oameni, care au contribuit mult la montarea iridentei.

Unul dintre aceștia, Părintele Mețianu, Protopopul Zărneștilor, era încurcat, dimpreună cu unchiul său, Episcopul Metian de la Arad, în niște daraveri comerciale și timp de câți-va ani a trăit mai mult prin România ca'n protopopiatul său. Om tînăr și voios, Părintele Protopop petrecea multe serî cu «băieții», și inter pocula aventul se produce ușor.

Cel-lalt, d-l Vincentiu Babeș, agentul călător al solidarității, venea mai rar, dar la timpuri potrivite se ivea prin cafenele, ca să scape câte-o vorbă despre cele ce-a aflat fie în conversațiune cu vre-un om de stat, fie cu ocasiunea vre-unei audiențe.

De la d-sa a pornit vorba, că Ioan Brătianu, Dimitrie Sturdza și T. Maiorescu stăruie, ca Români să renunțe la autonomia Ardealului; și d-sa putea să știe, fiind că era unul dintre «fruntașii» Românilor de peste Carpați și se înțelnea des cu oamenii de stat ai României.

Ear vorba d-lui V. Babeș, că «Români trebuie să arate că sunt primejdioși», a rămas frasă stereotipă în gura celor ce făceau propaganda iredentistă.

Chiar de la urdirea lui dar iredentismul era îndreptat contra celor ce susțineau politica de alipire către puterile apusene, deci contra guvernului liberal din România, contra lui I. Brătianu, contra ministrului de externe D. Sturdza și contra «Neamțului Nemțit», cum se dice în coloanele «*Luminătorului*» din Timișoara, care au vindut lui Bismarck pe Români «subjugați».

Atât era destul, pentru-ca atât d-l Isvolsky de la ambasada rusească, cât și unii dintre oamenii politici ai României să se intereseze de noua mișcare, care le promitea mult celor ce voiau să-î creeze greutăți guvernului român de atunci și să împingă pe Români contra Austriei. Aceia dintre cetitorii acestei dări de seamă, cărora faptele petrecute nu le mai sunt proaspete în memorie, n'au decât să-și reamintească agitațiunile ce s'au produs în urma *expulsării* din țară a autorilor proclama-

uniți iredentiste și să-și dea seamă despre cele petrecute în urmă, pentru-ca să știe, care anume dintre oamenii politici ai României au încurajat mișcarea iredentista și au profitat apoi de ea, ca să-și creeze guvernului greutate și să se insinueze ca oameni cu trecere la Români «de dincolo».

Mișcarea a luat dar oare-care dimensiuni, și nu mai rămânea decât ca ea să fie condusă ast-fel, încât manifestările ei să fie cât se poate de compromițătoare pentru Români și să se producă anume atunci, când guvernul din Buda-pesta are trebuință de ele.

Pentru susținătorii sinceri, dar naivi, ai cauzei române mișcarea iredentistă era un rău ales mijloc de a face presiune asupra guvernului ungar.

Nu însă tot ast-fel și pentru consolidării lor guvernamentale. Aceștia știu prea bine, că în ziua, în care s'ar produce o apropiere sinceră între Români și Maghiari, ei sunt cel puțin de prisos. Născuți din vrajbă, ei numai prin vrajbă pot să trăiască și ast-fel chiar din simțiment de conservare individuală fac tot ceea ce le stă prin putință, ca să zădărnicească ori-și-ce încercare de apropiere.

Și aici dinșii erau în deplin acord cu guvernul, care nu voia nici el să-și împace pe Români, ci să producă în lume impresiunea, că cercurile politice maghiare sunt dispuse să intre la învoială, că Români ei înșiși deasemenea sunt dispuși a se declara mulțumiți, în *clasa cultă română e însă o parte, care nu poate să fie împăcată și trebuie*, prin urmare, să fie **strivită**, — vorbă rostită de d-l Coloman Tisza în dieta din Budapesta.

Impresiunea aceasta nu s'ar fi putut produce, dacă guvernul ungar nu s'ar fi redemat pe mărturi și pe fapte.

Mărturiile au fost născocitorii politice de solidaritate, care, pentru-ca Români să pară *primejdioși* și pentru-ca să facă pe adversarii lor *imposibili*, denunțau pe luptătorii independenți drept niște oameni, care urmăresc scopuri «nemărturisite», iar **faptele** sunt manifestațiunile nesocotite, prin care Maghiarii justificau măsurile luate contra Românilor.

Nici odată guvernul din Budapesta n'ar fi îndrăznit să persecute presa română cu asprimea, cu care a persecutat-o de la

1884 încoace, dacă nu i-ar fi fost dată puțința de a se rădema pe denunțări făcute de Români și de a justifica măsurile ce lua cu fapte sevêrșite de Români.

VI. Reacțiunea.

In politica practică rezultatele practice sunt criteriul orî-șicării concepțiunii.

Faptele petrecute au dovedit, că politica de «*solidaritate*» a fost croită în lipsă de cunoștință de cauză, concepțiunea unui doctrinar, care, sorbindu-și în cabinetul său ceașca de cafea, pune lumea la cale și crede, că are să și fie în adevêr lumea, cum el și-o închipuiește.

Românii din regatul ungar au respins cu toată hotărîrea politica de «*solidaritate*» și ast-fel guvernul ungar nici nu s'a speriat, nici n'a stat de vorbă cu conferența din Budapesta, ci s'a mârșnit a profita de legăturile agenților săi cu opozițiunea națională română, pentru ca să-î ție pe Români în loc, dacă nu-î poate desorganisa.

In vreme-ce *Viitorul și Telegraful Român* căutau în zadar cititori, iar preconisatorii *solidarității* se căsniau să afle mijloace pentru înființarea unui diar pus la discrețiunea comitetului central, un grup de oameni independenți adună capitalul pentru întemeierea *Tribunei*, ca organ pentru controlarea comitetului central.

In luna Maiu 1884 apoi delegații alegătorilor români, întruniți la Sibiu în conferență electorală, își declară din nou aderarea la programul stabilit în anul 1884, însărcinează comitetul central să expună într'un memoriu adresat Coroanei resoanele atitudinii Românilor, iar d. Partenie Cosma, tocmai din cauza legăturilor sale cu Metropolitul Miron, e nevoit să se retragă din comitet.

Atât era destul, pentru-ca orî-și-ce om cu bun simț practic să înțeleagă trei lucruri.

1. Că mulțimea cea mare a Românilor din regatul ungar nu vrea să facă cauză comună cu agenții guvernului ungar și nu stă de vorbă cu nimeni, care se adresează la dânsa prin asemenea oameni.

2. Că solidaritate nu este cu putință de cât între cei ce primesc în toată sinceritatea programul național ca basă de învoială și lucrează cu bună credință pentru realizarea principiilor emise în acel program.

3. Că Româniî nu sunt oameni, care pot să fie angajați fără de știrea și învoirea lor, după înțelegerea luată de «fruntași» cu nu știu cine.

Vor fi înțeles, poate, și urzitorii politiceî de solidaritate aceste lucruri; ei însă și-au lăcut iluziunea, că va fi destul să loviască câți-va oameni, să înlătore pe alți câți-va și să nimicească *Tribuna*, pentru-ca lucrurile să poată avé aparențele dorite de dênșiî.

Ast-fel nota caracteristică a celor din urmă opt ani din viața Românilor din regatul ungar e lupta elementelor extreme contra *Tribunei* și a susțitorilor ei.

Programul *Tribunei* cuprinde următorul punct:

2. *Cel mai de căpetenie interes al poporului român este de a fi socotit drept ceea ce în adevăr este, un element de ordine și de cultură la hotarele orientale ale monarhieî și un zid de apărare față cu orî și ce pericicol ce ar fi amenințând patria noastră din această parte: ne vom da, prin urmare, toată silința să cultivăm în poporul nostru tradiționa alipire către Tron și supunerea către legî și vom combate orî și ce tendență, care ar puté să compromită reputațiunea poporului român ca element de ordine.*

Prin acest punct «*Tribuna*» chiar dintru început a fost pusă în conflict cu toți cei ce țin, ca Româniî să pară primejdiși, deci cu guvernul din Budapesta, cu agenții lui Români, cu tovarășii acestora, cu iredențiștiî din România, cu tot ceea ce e anti-austriac și într'un fel oare-care antidinastic în preajma Carpaților.

Și ar fi foarte greu să spun, care dintre toți acești dușmani a fost mai înverșunat, căci înverșunați afară din cale au fost cu toții.

«*Tribuna*» cu toate aceste s'a susținut și se susține și astă-dî, fiind-că face pe Români să stea liniștiți, dar cu capul ridicat, așa cum vreau ei, și nu minte, când spune ce vreau Româniî,

VII. Memoriul.

Încă în anul 1881 marea majoritate a Românilor din regatul ungar era cuprinsă de simțimentul, că de la guvernul ungar și de la dieta din Budapesta Români n'au să se aștepte la nici un fel de bunăvoință.

Delegații trimiși de alegătorii români la conferența din Sibiu aș stăruit dar, ca rezistența pasivă să fie proclamată pentru toți Români din țerile coroanei ungare. De oare-ce înse rezistența aceasta se îndrepta numai contra guvernului și contra parlamentului, nu înse totodată și contra monarchiei, și mai ales nu și contra Coroanei, dorința generală era, ca o deputațiune exmisă din conferență să expună Coroanei într'un memoriu motivele, pentru care Români se ved siliți a nu lua parte la viața publică a regatului ungar.

Guvernul ungar avea motive puternice de a face toate opiniile, că hotărârile aceste să nu fie luate.

El a și reușit de astă-dată.

Nu e lucru greu să determini pe niște oameni atât de chibzuiți ca Români, ca să nu facă ceea ce voiesc.

Câți-va dintre delegați, în frunte d-l V. Babeș, au susținut părerea, că nu e oportun timpul pentru asemenea hotărâri, că e bine să se mai facă o încercare cu guvernul și cu parlamentul și numai apoi să se proclame rezistența pasivă. S'a admis dar că în Țara Ungurească și în Banat Români să ia parte la campania electorală; dar comitetul central a fost însărcinat, ca să publice un memoriu politic asupra pozițiunii partidului față cu deosebiții factori ai puterii publice.

Sarcina de a redacta acest memoriu a primit-o d-l Vicențiu Babeș, care a făcut tot ceea ce i-a stat prin putința, ca hotărârea conferenței să nu se execute.

Comitetul a publicat cu toate aceste un memoriu redactat de d-l G. Bariț și supus în coloanele «Luminătorului» la o critică de tot aspră.

În conferența de la 1884 cei angagiați în politica de »solidaritate», în frunte d-l V. Babeș, au stăruit în părerea, că nu e

oportun timpul pentru o politică mai hotărîtă. Nu s'a enunțat decî nici astă-dată rezistența pasivă pentru toți Româniî, dar s'a luat hotărîrea ca comitetul central să fie însărcinat a prezenta Coroanei memoriul.

D-l V. Babeș, ca să arate, că se supune curentului general, a primit sarcina de a motiva în conferență hotărîrea aceasta și s'a angajat, ca membru al comitetului, a lucra pentru executarea ei.

Au trecut cu toate aceste încă trei ani fără-ca comitetul să fi făcut fie măcar și numai un proiect de memoriu.

În conferența electorală de la 1887, în sfîrșit, rezistența pasivă s'a proclamat, ca principiu general, pentru toți Româniî, și s'a făcut excepțiune numai pentru patru cercuri electorale, ai căror delegați amenințau cu scisiune. Comitetul a fost decî însărcinat să prezente Coroanei memoriul cât mai curînd.

De astă dată am luat și eu, ca delegat, parte la lucrările conferenței. Invitat să motivez hotărîrile conferenței, am declinat onoarea aceasta și am stăruit, ca motivarea s'o facă tot d-l V. Babeș, șeful minorității, care declarase, că se supune hotărîrii luate de majoritate. D-sa a primit și a și făcut motivarea, ba a consimțit să fie ales între membrii comitetului central alături cu aceia, care de atîta timp stăruiau pentru prezentarea memoriului.

În prima ședință comitetul s'a constituit sub președința d-lui G. Bariț și a însărcinat biuroul, ca în timp de o lună, până la a doua ședință, să adune material și să prezente un proiect de memoriu. Acest proiect, redactat de mine, a fost primit de comitet drept basă de discuțiune, s'a tipărit ca manuscris, s'a distribuit între membrii comitetului și a rămas ca până la proxima ședință fiește-care dintre membrii comitetului să adune date și să facă observațiunile ce crede de cuvință, pentru-ca apoi să se stabilească textul definitiv.

D-l V. Babeș n'a combătut acest proiect, dar ni-a făcut împărțesirea, că guvernul are intențiunea de a disolva comitetul, a emis părerea, c'ar fi *oportun*, ca comitetul să se declare el însu-și disolvat, — apoi s'a retras din comitet și a pus în perspectivă o *contra-manifestațiune*.

De aici înainte nu mai era decî vorba de prezentarea memoriului, ci de zădărnicierea încercărilor de a produce o serioasă contra-manifestațiune, în cazul, când memoriul s'ar prezenta.

Pentru o asemenea contra-manifestațiune lucrau toți cei angajați cu politica de solidaritate, decî guvernul din Budapesta, agenții lui Români, *consolidarii* acestora, în frunte d-l V. Babeș, și iredentiștii din România. Motivele invocate erau deosebite, dar scopul era același: slăbirea efectului, pe care un memoriu prezentat Coroanei în numele Românilor din regatul ungar ar fi trebuit neapărat să-l producă.

M'am retras decî și eu din comitet, ca să pot lucra mai liber, iar alt membru al comitetului, Părintele dr. Vasilie Lucaciū, a fost arestat din drum, pe cînd venea la Sibiu, ca să aducă materialul adunat pentru memoriu.

S'a retras apoi și d-l G. Bariț, președintele, și ast-fel comitetul era ca dizolvat.

Membrii rămași s'au întrunit cu toate aceste, s'au constituit din nou și au elaborat un nou proiect de memoriu, tare hotărîți de a executa hotărîrea conferenței.

Acum însă d-l V. Babeș revine asupra hotărîrii sale și se declară dispus a lua parte la lucrările comitetului.

Intrați în conflict din nou cu colegul lor, membrii comitetului convoacă în anul 1890 o conferență extraordinară, care ia de a patra oară hotărîrea, ca memoriul să fie prezentat.

De astă-dată comitetul a ales pe d-l V. Babeș chiar președinte, pentru-ca cu atît mai virtos să-l angageze.

Nici de astă-dată înse hotărîrea conferenței nu e executată. Se dă înse pe față lupta, care atîta timp s'a urmat pe înfundate, și d-l V. Babeș, strîmțorat de comitet și de opiniunea publică, face declarațiunea, că d-sa nici o dată n'a stăruit contra prezentării memoriului.

În același timp înse d-sa cere, ca să i se dea voie a citi o scrisoare, în care d-l Dr. Alexandru Mocsonyi expune rezonațele, pentru care prezentarea memoriului ar fi o gravă greșeală politică.

Comitetul a refuzat să asculte scrisoarea aceasta. D-l dr. Alexandru Mocsonyi a ținut cu toate aceste să o publice.

Ađi dar nu mai comit o *indiscretiune*, dacă spun că d-l V. Babeş n'a fost şi nu este decât un agent al d-lui dr. Alexandru Mocsonyi.

Dar cine e acest domn dr. Alexandru Mocsonyi, care a putut să ţină timp de deuce ani pe Românii din regatul ungar în loc şi abia după deuce ani le spune, *de ce* anume n'au voie să meargă înainte.

E unul dintre membrii mai distinşi ai comitetului *Casinet Naţionale*, din Budapesta decî *om de încredere* al celor ce pun lumea în saloanele acestui club la cale.

Atât e destul pentru-ca cei ce cunosc pretenţiile *Casinet Naţionale* în Orientalibus se ştie de ce anume Românii trebuiau să fie împedecaţi cu orî-ce preţ de a presenta memoriul.

«*Casina naţională*», clubul aristocraţiei ungare, e un fel de lojă maghiară, în care nu sunt admişi ca membri decât urmaşii vechilor magnaţi ungari şi unii dintre oamenii bogăţi, care au intrat în legături familiare cu aceştia. Prin organizaţiunea ei severă, prin cultivarea spiritului de clasă şi prin bogăţiile de care dispune «*Casina*» a devenit încetul cu încetul adevăratul stăpân al Ungariei. D-l Coloman Tisza, care timp îndelungat a fost susţinut de «*Casina*», s'a retras în urma unei hotărîri luate în saloanele «*Casinet*», iar actualul guvern al Ungariei e constituit parte din delegaţi de ai «*Casinet*», parte din oameni agreaţi de ea. Fără de aprobarea «*Casinet*» nu se prezintă parlamentului din Budapesta nici un proiect de lege şi nu se ia nici o măsură de interes general.

Ast-fel chiar acum se discută în presa din Budapesta incidentul, că guvernul a primit de la «*Casina*» porunca să stabilească la viitoarele alegeri pentru Ovrei un «*numerus clausus*», adecă să ia cuvenitele măsuri, ca în viitorul parlament să între numai atâţi Ovrei, câţi au fost în parlamentul ce acum se disolvă.

Simţindu-şi puterea, «*Casina*» are veleităţi de mare putere europeană şi ţine să determine politica externă a monarchiei, mai ales în ceea ce priveşte relaţiunile cu ţerile din Orient. Astfel astăzi politica orientală a monarchiei, în adevăr, e condusă din «*Casina*». Şi încă de mult se lucrează din «*Casina*» pentru

stabilirea unei înțelegeri directe și trainice cu boierimea română, singura elită socială în Orient.

«Casina» face dar tot ceea ce-î stă prin putință, ca Români să se înstrăineze de Viena și de Casa Domnitoare.

Daca vorba ar fi fost de un memoriu pornit din gândul de a arăta, că Români sunt primejdioși, agenții d-lui Mocsonyi și-ar fi dat silința, ca prezentarea ori cel puțin publicarea memoriului să se facă cât mai curând.

Era însă vorba de un act de lealitate față cu *Coroana* și față cu *Monarchia*, de o sărbătorească protestare contra infamelor calomnii, prin care susținătorii ideii de stat național maghiar voiau să-î isoleze pe Români, și de o puternică manifestare a legitimei nemulțumiri, de care sunt cuprinși Români din regatul ungar.

VIII. Intriga.

Angajat odată în politica *Casinei Naționale* din Budapesta, d. dr. Alexandru Mocsonyi se simțea atât de isolat în mijlocul Românilor, încât nici n'a mai făcut încercarea de a propaga pe față curentul, pe care-l reprezenta.

S'a pus dar în legătură cu aceia dintre *fruntașii* Românilor, pe care îi credea accesibili pentru vederile sale ori nu destul de independenți, pentru-ca să se poată pune în potriua curentului reprezentat de d-sa. Sunt funcționari publici, dignitari bisericești și oameni alt-fel neatârători de guvern, dar legați prin fel de fel de interese fie de dignitarii bisericești, fie de familia Mocsonyi.

Aceștia aveau să lucreze după însărcinările primite prin d. Mocsonyi, ca să determine clasa cultă română și să surprindă masele *inculte* cu fapte împlinite, pentru-ca să meargă apoi cum sunt duse.

Parola era dar înnașuirea ori și cărei manifestări pornite din simțământul comun al poporului și propagarea spiritului de supunere necondiționată către *conducători*.

Intreaga putere publică le-a stat și le stă la dispozițiune spre

acest scop. Preoții și învățătorii sunt loviți fără de cruțare de către Archierei, dacă manifestă veleități de independență. Tinerii, cărora li s'au acordat ajutoare din fondurile naționale, ca să-și urmeze studiile academice, sunt spionați unii prin alții și ori își perd ajutoarele, ori trebuie, după terminarea studiilor, să părăsească țara, dacă sunt «nedisciplinați». Băncile de credit întemeiate de Români sunt amenințate de crise, dacă nu voiesc să pună polițele lor la dispozițiunea «solidarității».

În fața acestei goane nemiloase un simțiment trebuia să cuprindă pe oamenii de bună credință: *La o parte toți cei ce prea greu s'ar simți loviți; să iasă înainte numai aceia, cărora nu le pasă nici de guvern, nici de Archierei, nici de administratorii fondurilor naționale, nici de băncile de credit.*

Intemeetorii «*Tribunei*» sunt oameni cu independență materială, dintre care cei mai mulți oameni fără de copii. Ast-fel dintre zece membri ai comitetului de direcțiune numai trei aveau copii, iar acestia sunt comercianți cu stare frumoasă.

Altă notă caracteristică a situațiunii este, că vre-o 30% din abonamentele «*Tribunei*» erau făcute pe nume false, ca să nu se știe cine e adevăratul abonent.

În același timp mulți dintre susțitorii sinceri ai cauzei române nu înțelegeau rostul luptei și țineau să se păstreze buna înțelegere cu cei angagiați în politica de solidaritate. E greu să te împaci cu gândul, că trebuie să te lupți contra acelora, pe care mai bucuos i-ai vedé în frunte. În deosebi Bănățenii tot își mai făceau ilusiunea, că familia Mocsonyi nu se va înstrăina, cum atâte familii române ajunse în rëndul celor mari s'au înstrăinat de neamul lor.

Astfel d-l dr. Alexandru Mocsonyi și-a creat față cu Români o pozițiune, pentru care monarchii constituționali puteau să-l pis-muiască.

D-sa ședea în palatul său și lua dispozițiuni, ear agenții săi executau pe răspunderea lor; și dacă lucrul ieșea bine, meritul era al generosului și înțeleptului inițiator, ear dacă el ieșea rău, vina era a celor însărcinați cu executarea.

Trebuia dar, înainte de toate, să fie scos din această pozițiune prea de tot comodă.

Cel ce nu riscă nimic nu are dreptul de a sta în calea celor ce se expun în fiște-care ți și răspund cu persoana lor pentru tot ceea ce ți orî fac.

În timpul conferenței din anul 1887 d. V. Babeș a făcut, ca din senin, propunerea, ca delegații întruniți să exprime printr'un vot încrederea partidului în d-l dr. Alexandru Mocsonyi.

Surprinși, delegații au răspuns prin aclamări simpatice la această propunere și au cerut punerea ei la ordinea zilei.

Atunci eu, om venit de curând la Sibiiu, am luat cuvîntul, am constatat că d-l dr. Alexandru Mocsonyi n'a luat nici o dată parte la întrunirile partidului și am exprimat convingerea, că d-sa se va bucura de particulara încredere a fraților săi, *dacă numai va veni în mijlocul lor, ca să lucreze, să lupte și să se expună alături cu dînșii.*

Atât a fost destul, pentru-ca propunerea făcută de d-l V. Babeș să nu fie pusă la ordinea zilei.

D-l Mocsonyi e destul de inteligent, ca să înțeleagă acest avertisment; n'a voit înse să-l înțeleagă, fiind-că ținea să nu se angajeze, să nu se expună.

Și totu-și tocmai atunci d-sa urdise planul unei acțiuni, în urma căreia mai mulți dintre Români, care se bucurau de încrederea cercurilor de la curtea împărătească, au fost compromiși și disgrațiați, (*) ear Generalul Traian Doda a ajuns să fie tras în judecată.

De oare-ce, într'un articol publicat în coloanele «*Tribunei*» stăruisem, ca Români să se pronunțe cu toată hotărîrea pentru ideile emise de Generalul Doda, mi s'a făcut și mie proces de presă și am fost condamnat.

În ajunul plecării mele la Vaș, adevă din pragul temniței, i-am adresat dar d-lui Dr. Alexandru Mocsonyi o scrisoare, în care l'am rugat să nu mai stea în rezervă, ci să se pună în legătură cu întemeetorii «*Tribunei*», care toți sunt oameni leali, indepen-

(*) Între aceștia erau Baro nul Leonida Pop, adiotlandul și șeful de can celarie al Împăratului, Generalii Guran și Trapșa, d-l N. Dumba și câți-va dintre boierii bucovineni,—toți *imperiali*. «*Casina*» era deci interesată, ca ei săfi e înlăturați,—și i-sa și făcut acest serviciu.

denți și de bună credință, toți buni și statornici tovarăși de luptă, dar nu merg orbiș, ci țin să fie convinși. Am stăruit, prin urmare, să nu recurgă la mijlocirea d-lui V. Babeș, care e discreditat, ci să se pună în legătură directă, dacă dorește în adevăr să ajungă la înțelegere.

Refusul ar fi fost o mare lipsă de tact politic.

D-sa s'a pus dar în înțelegere directă cu d-nii Diamandi Manole și Eugen Brote și a intrat apoi în comitetul de direcțiune al «*Institutului Tipografic*» din Sibiiu*), dimpreună cu încă patru oameni de încredere ai săi.

După întoarcerea mea la Sibiiu însă d-sa s'a retras, eară eu am luat hotărîrea de a mă expatria.

Nu se va fi îndoind, așa cred, nimeni, că-mi voi fi dat seamă despre intențiunile, cu care d-l dr. Alexandru Mocsonyi a intrat, și despre motivele, care l'au determinat să iasă. Fiind însă vorba de lucruri, care s'au petrecut într'un cerc restrîns și mai mult ori mai puțin intim, trebuie să mă mărginesc a constata lucruri, care sunt știute într'un cerc mai larg.

În anul 1884, când s'a luat inițiativa pentru înființarea «*Tribunei*», amicii mei literari din Sibiiu s'au adresat la mine, ca să le spun părerile mele.

Eram încântat de întreprinderea, pe care voiau s'o facă. Nu-mi făceam, ce-î drept, mari iluziuni despre efectele ei politice; am desfășurat însă cu multă căldură efectele, pe care ea ar trebui să le aibă, cât pentru educațiunea politică a Românilor din regatul ungar și pentru restabilirea unității noastre culturale.

Urmarea a fost, că ei mi-au reamintit un angajament luat cu câți-va ani mai înainte, când mai fusese vorba de înființarea unui organ de publicitate, și m'au invitat să iau, dacă e sinceră însuflețirea mea, sarcina de a redacta ziarul.

Mă aflam în pozițiunea, în care se afla d-l dr. Alexandru Mocsonyi la 1887, când am emis în conferență principiul, că

(*) «*Institutul Tipografic*» e o societate pe acțiuni, care s'a constituit cu scopul de a tipări cu prețuri cât se poate de reduse cărți românești, de a edita un ziar român quotidian, «*Tribuna*», de a înființa în Sibiiu o librărie română, decî cu scopul de a face o întinsă propagandă culturală română.

acela, care ține să se bucure de încrederea Românilor, are să lucreze cu densii.

Prea îmi părea grea jertfa ce mi se cere.

Era vorba să ies din cercul oamenilor, care mă îmbrățișaseră peste vrednicia mea și pe care mă deprinsesem a-î iubi, să curm lucrarea literară, pe care o urmasem timp de zece ani, să renunț la pozițiunea, pe care mi-o creasem în centrul nostru cultural prin această lucrare, și să mă duc într'un cuib de vespă, să mă avânt în o lucrare mistuitoare și să iau, ca unul dintre cei mai expuși, parte la o luptă grea, din care în deosebă eu nu puteam să câstig decât mulțumirea de a fi făcut ceea ce fac.

Intre amicii mei, între bine-voitorii mei nu era nici unul, care mă sfătuia s'o fac aceasta ; erau însă mulți, care-și dedeau toată silința de a mă opri aici.

«Nu-ți este iertat, diceau cei mai mulți, să-ți risipești puterile tineretelor într'o lucrare grea și mistuitoare, care e zădărnica și are să te încurce în o mulțime de miseriei.

«D-ta, om cu relațiunile pe care le ai, — îmi diceau cei angajați în viața politică a României, — nu ești în drept să pleci de aici, ca să ieși parte la luptele politice ale unei țări vecine.»

Eram profesor și membru în comitetul de direcțiune al «*Asilul Elena Doamna*», și repositul Carol Davila a mers cu stăruințele sale atât de departe, încât, pe patul de moarte, m'a făcut să iau angajamentul, că nu voi părăsi «*Asilul*».

Am încercat dar tot ceea ce mintea mea a putut născoci, ca să mă desfac de amicii mei din Sibii.

Era însă un lucru, pe care nu puteam să-l fac : nu puteam să le spun adevăratele motive ale refuzului meu. Prea ar fi fost crud, să le spun acestor oameni, care erau gata să se avânte n o lungă și grea luptă, că eu nu pot să mă însoțesc cu densii, fiind-că mă simt mai bine aici.

Am plecat dar la Sibii, ca să mă desfac frumușel, fără de a curma relațiunile de bună prietenie.

N'am întimpinat nici o greutate.

Intre amicii mei erau oameni, care în toate împrejurările judecă liniștit și clar și pe care nimeni nu poate să-î înșele. Aceștia chiar de la început au înțeles adevăratele motive ale greutăților,

pe care le făceam, și n'au mai stăruit să primesc sarcina, pe care tocmai dănșii mi-o olesiseră. Din contra, doi dintre dănșii m'au însoțit la Brașov, ca să-mi stea și aici într'ajutor.

Amicii noștri din Brașov au admis apoi și ei, că e mai bine ca eu să nu viu la Sibiiu.

Un om înse a răsturnat cu o singură vorbă întreaga noastră argumentațiune.

«Aș! — a dis el în timpul mesei de adio, — ce-mi mai umblați mie cu diplomații englezești! Parcă nu sunt om trăit în Țară! *Ve mișeliți cu toții după ce treceti în Țară și nu mai vreți să știți de noi, nu vă mai pasă de necasurile noastre.»*

Am rămas și m'am dat legat.

Ceea ce pentru mine au fost vorbele aceste, pentru d-l dr. Alexandru Mocsonyi a fost scrisoarea ce i-am adresat în ajunul plecării mele la Vaș.

Nu putea nici d-sa să spună *adeveratele motive* ale rezervei ce-și impunea și era hotărît să nu se angagieze în luptele politice ale Românilor; în fața acelei scrisori a trebuit înse să-și schimbe *hotărârea* / Central University Library Cluj

Deosebirea era numai, că eu am rămas și m'am dat legat, ear d-l Mocsoyi a intrat, dar nu dându-se legat, ci *cu gândul de a lega pe alții.*

A eșit după-ce s'a convins, că nu poate să-î lege.

Amicii mei din Sibiiu, d-l dr. Alexandru Mocsonyi și eu eram de acord asupra unui lucru: *Că stabilirea relațiilor de bună înțelegere între Români și Maghiari e un mare interes național românesc.*

Pe când înse amicii mei din Sibiiu stăruie, ca lupta să se urmeze pentru stabilirea acestor relațiuni în actualul stat ungar, d-l dr. Alexandru Mocsonyi și eu porniam din convingerea, că în actualul stat ungar pacea între Români și Maghiari *nu e cu putință.*

Eu căutam putința acestei împăcări într'o *monarchie habsburgică unitară și organizată ca confederațiune de popoare*, ear d-l dr. Alexandru Mocsonyi o căuta într'un *regat ungar independent, care nu s'ar pute susține de cât făcându-le Românilor concesii.*

Inercărcile mele de a-î determina pe amicii mei să admită vederile mele au fost zadarnice. Ei au admis înse, că aceste vederi sunt tradiționale și, prin urmare, împărtășite de masele mari ale poporului român. Eram deci de acord, ca în coloanele *Tribunei* tendințele antidinastice, cultul lui Kossuth și propaganda făcută pentru independența Ungariei să fie combătute fără de rezervă și că în cazul, când Maghiarii ar pune la ordinea zilei cestiunea independenței, noi vom rămâne cu poporul și ne vom pronunța *pentru unitatea monarhiei*.

Resultatul acestei înțelegeri a fost **punctul 2** din programul «*Tribunei*».

În același timp ni-am rezervat retragerea printr'un articol publicat în fruntea primului număr al »*Tribunei*».

«Impinși în mod fatal spre desvoltare, — se dicea în acel articol, — și jigniți la tot pasul în mersul lor, concetățenii noștri români stăruie, ca causa lor să fie susținută cu energie, cu violență chiar, și dacă stările de lucruri nu se vor schimba, mai curând ori mai târziu moderațiunea, pe care nu vom înceta nici o dată a o recomanda, va fi luată drept **servilism**: nu a noastră va fi dar vina, dacă propagând spiritul de moderațiune, vom rămâne în cele din urmă isolați și ne vom retrage, lăsând terenul de luptă pentru cei ce cred, că numai prin violență se poate restabili echilibrul în viața publică a patriei noastre.»

După o lucrare de șase ani eu m'am retras, dar am ținut să nu mă pun în conflict cu aceia, care timp de șase ani mi-au fost tovarăși de luptă, n'am mai scris nimic pentru «*Tribuna*» și n'am mai publicat nimic fără de subscrierea numelui meu.

Foștii mei tovarăși de luptă tot mai persistă.

Consequent cu politica, pe care o representă în mijlocul Românilor, d-l Mocsonyi li-a pus doue condițiuni:

1. Ca Metropolitul Miron, Episcopul Mețianu și, în genere, agenții guvernului din Budapesta să fie cruțați în coloanele «*Tribunei*».

2. Ca **punctul 2** din programul țiarului să fie suprimat, deci ca în coloanele «*Tribunei*» să nu se mai cultive «*tradiționala*

X *alipire către tron»* și să nu fie combătuți nici închinătorii lui Kossuth, nici iredentiștii, nici susținătorii politice de gravitare spre Rusia.

Aceste condițiuni n'au fost primite. A intrat cu toate aceste, fiind-că-și făcea iluziunea, că încetul cu încetul noii săi soți se vor abate de la politica lor.

Aceștia inse nu sunt oameni, care pot să fie trași pe sfoară.

Presentarea memoriului a fost amânată de pe un an pe altul, pentru-ca **contra-manifestațiunea** plănuită să fie din ce în ce mai imposibilă.

I s'a oferit d-lui dr. Alexandru Mocsonyi presidiul comitetului central și după ce d-sa n'a voit să primească această «*onoare*» membrii comitetului s'au învoit să călătoriască cu toții la Budapesta și să țină câte-va ședințe în palatul Mocsonyieștilor, pentru-ca d-sa să aibă ocaziune de a-i convinge și îndupleca.

Conferența de la 1890 a fost convocată anume, pentru-ca lumea să se convingă, că Românii nu vor să se abată de la politica lor tradițională.

D-l V. Babeș, spre marea mirare a multora, a fost ales **președinte al comitetului central**, pentru-ca privirile tuturor să fie îndreptate asupra d-lui dr. Alexandru Mocsonyi, care stetea în dosul d-lui V. Babeș.

Vara aceasta d-l V. Babeș, grav compromis, a primit un vot de încredere, fiind-că așa era cererea precisă a d-lui dr. Alexandru Mocsonyi.

Oameni reci, chibzuiți și îndelung răbdători, oameni, care nu se agităză, când sunt insultați, nu se vaetă, când sunt loviți, nu-și perd sărita, când sunt surprinși cu rea credință, oameni, mai presus de toate, cu vederi clare și cu mult bun simț practic, X susținătorii politice tradiționale române încetul cu încetul l'au adus pe d-l dr. Alexandru Mocsonyi acolo, unde dintru început trebuia să fie, în pozițiunea, în care nu-î rămâne de cât una din două: ori să primească el însu-și răspunderea pentru politica ce reprezintă ori să se pronunțe pentru politica, pe care vrea s'o zădărnicească prin fel de fel de apucături peșișe.

D-sa n'a primit răspunderea.

In conferența de la 1890 omul de afaceri al familiei Mo-

se csonyi, d. V. Babaș el însuși a făcut emunțiașunile, prin care conferența respinge cu toată hotărârea politică reprezentată de d-l dr. Alexandru Mocsonyi.

Comitetul central n'a voit să asculte a doua parte a scrisorii, în care d-l dr. A. Mocsonyi își expune vederile.

D-l V. Babeș el însuși a trebuit să retragă prin o declarațiune publică tot ceea ce pusese în circulațiune cu privire la politica reprezentată de d-l dr. A. Mocsonyi.

D-l dr. Alexandru Mocsonyi, în sfârșit, nu cutează să spună în a doua parte a scrisorii sale ce gândește și ce vrea, ci se declară chiar mai mult ca leal și devotat supus al Majestății Sale Apostolice și denunță pe *alții* de scopuri, pe care nu le pot mărturisi.

→ Aceasta e intriga.

Preocuparea de căpetenie a susțitorilor politice tradiționale a fost să restabilească buna reputațiune a poporului român, și nimeni n'a contribuit mai mult ca d. dr. Alexandru Mocsonyi, pentru că lumea să se convingă, că Românii din țările Coroanei ungare nu sunt accesibili nici pentru politica croită din Budapesta, nici pentru orî și care alte aventuri politice și că sunt niște infamii calomniatori aceia, care-i prezentă pe Români drept un *clement primejdios*.

Să mai facă acum, cine vrea, contra-manifestațiuni!

IX Politica Casinei.

x E lucru invederat, că astăzi, când Maghiarii fac fel de fel de opintiri spre a maghiarisa statul ungar, aliații firești ai Românilor sunt Germanii și Slaviî din țările Coroanei ungare. Câtă vreme aceștia țin la naționalitatea lor, Româniî nu se luptă ei singuri pentru păstrarea caracterului poliglot al statului ungar.

Durere însă atât Slaviî, cât și Germanii din țările coaronei ungare nu persecută pe renegați cu aceeași neîndurare ca Româniî, au pierdut dar parte mare din clasa lor cultă și abia mai pot să susțină lupta cu oare-care consecvență.

Vedând aceasta Maghiarii au devenit din ți în ți mai îndrăs-

neți, mai inaccesibili pentru pace și mai violenți față cu Români, singurii care nu se moaie, nu se dau îndărăt, ci se fac din ți în ți mai stăruitori.

Se impune dar de sine gândul, că în regatul ungar pacea nu este cu putință și că Românii trebuie să-și caute aliați peste Laita și să lucreze pentru restabilirea unității în organizațiunea internă a monarhiei.

Maghiarii, care în regatul ungar nu stau de vorbă cu Români, fiind-că se pot răzema pe puterea întregă a monarhiei, într'o monarhie unitar organizată ar căuta cu mult neastâmpăr alianța Românilor și a Germanilor.

M'am pus dar,—fără-ca să iaă vre-un angagiament,—în legătură cu cercurile opoziționale din Viena și cu cele din Praga, ca să ved, în ce fel de condițiuni s'ar pute stabili o înțelegere pentru cazul, când restabilirea unității în organizațiunea internă a monarhiei ar fi pusă în mod serios la ordinea zilei.

S'au stabilit bazele unui program comun care au și fost admise în principiu de Cechi, de Ruteni din Galiția, de Sloveni, de Croați, de Slovaci și de Serbi și a rămas, ca la timp oportun oamenii de încredere *autorizați* să se întrunească fie la Praga, fie la Viena în conferință comună pentru discutare și definitivă lămurire a acestui program. Au trecut vre'o șase ani de atunci și nimic nu s'a mai făcut, fiind-că situațiunea generală era mereu încordată și toți cei angajați pentru această acțiune țineau să nu i se creze monarhiei greutate. Abia astă vară d-l Gregor șeful junilor Cechi, a făcut unui corespondent german câte-va împărțșiri despre bazele de înțelegere, și abia de atunci în coace se vorbește mai des despre punerea la cale a unei acțiuni comune pentru restabilirea unității în organizarea internă a monarhiei habsburgice.

În timpul expozițiunii din Praga câți-va Brașoveni, care nu prea știu de ce e vorba în lumea aceasta, au avut lipsa de tact de a face, fără înțelegere luată de mai nainte, o excursiune ostentativă la Praga. Domni dr. Urban Iarnik și dr. L. Pic, amici sinceri ai Românilor, le-au făcut o primire simpatică, dar alt-fel foarte rezervată

Căci nu acum e timpul pentru asemenea manifestațiuni.

D-l dr. Urban Iarnik a arătat într'o scrisoare publicată în

coloanele «*Tribunet*» câte-va din motivele rezervei ce și-au impus cercurile din Praga față cu acei Români, ear «*Tribuna*» a arătat cuvintele, pentru care, în împregiurările actuale, orî-și-ce manifestațiune de felul acesta e apă mînată la moara Maghiarilor.

Maghiarii și-au creat pozițiunea actuală printr'un lung șir de uneltiri revoluționare și se susțin în ea creând fel de fel de greutăți și amenințând mereu Coroana și monarchia cu sguduirii interne. Trebuie să fie foarte lipsit de bun simț politic omul, care nu înțelege, că Români, amenințând și ei, servesc cauza maghiară.

Când Maghiarii rump steagurile împărătești și le aruncă în noroiu, (*) când ei provoacă mereu conflicte cu armata împărătească (**) și insultă fără sfială pe unii dintre membrii casei Domnitoare, (***) sarcina firească a Românilor din regatul ungar e să *susțină ordinea*, pe care Maghiarii o amenință, și numai arătându-se destoinici de a împlini sarcina aceasta ei vor fi sprijiniți în silințele lor de desvoltare.

Visul de aur al Maghiarilor e o Ungarie curat maghiară și desfăcută de orî-și-ce legătură cu țările de peste Laita, ceea ce numai în fața unei monarchii slabe e cu putință. In mod fatal dar ei își dau silința să slăbiască monarchia prin împărechierii interne, s'o izoleze și să găsiască aliați contra ei.

Intreagă această lucrare e condusă din «*Casina Națională*» din Budapesta.

Ca să scape de greutățile, pe care le crea «*Casina*», cercurile din Viena s'au învoit, ca în ceea ce privește relațiunile monarchiei cu țările din Orient interesele maghiare ele singure să fie hotărîtoare. Administrarea țărilor ocupate a fost încredințată d-lui Kállay, care în discursul său rostit în academia maghiară atât de bine a precizat misiunea Maghiarilor în Orient. La București, la Belgrad și la Sofia monarchia s'a reprezentat prin

(*) In septembrie (22) 1889 la Monor și la Üllö, aproape de capitala Ungariei. Împăratul indignat de această faptă, a cerut exemplara pedepșire a faptuitorilor, ceea ce nu s'a întâmplat. S'a cerut, din contra, darea în judecată a ministrului Fejerváry, care, interpelat, își exprimase și el indignațiunea.

(**) Cea din urmă afacerea Ugron-Uselak.

(***) Mai ales pe archiducele Albrecht.

diplomații maghiari, oameni agreați de «Casina». Li s'a lăsat apoi Maghiarilor puțința de a-și asigura prin expozițiunea de la Budapesta, prin joncțiuni de căi ferate, prin combinațiuni comerciale și prin fel de alte născociri aventuroase cea mai hotărâtoare înfrîngere asupra țărilor din Orient.

Grecii însă ei singuri s'au arătat întru cât-va accesibili pentru prietenia maghiară.

În Bulgaria «Casina» a pățit o mare rușine, ear în Sêrbia ea a compromis pozițiunea monarchiei.

Maî rămânea România.

Nu e treaba mea să arăt, ce a făcut și ce face «Casina Națională» din Budapesta, ca să stabilească legături directe între cercurile conducătoare maghiare și cele române.

Magnații și boerii sunt chemați a se uni, ca să stăpâniască întregul Orient.

Aceasta e idea conducătoare a «Casinei.»

Nu cercetez, dacă sunt ori nu și în cercurile politice din România oameni dispuși a stăruî alătura cu d-l dr. Alexandru Mocsonyi pentru o asemenea înfrățire română-maghiară.

E indiferent.

Chiar dacă sunt, ei vor trebui să se convingă, că nimeni nu e în stare să-i determine pe Români a se uni cu Maghiarii, *pentru-ca împreună să stăpâniască pe alții.*

Intre Români și Maghiari numai o *alianță defensivă* e cu putință.

Cât în deosebii pentru Români din țerile Coroanei ungare, ei nici o dată nu se vor uni cu Maghiarii contra Austriei ori contra vre-unuia din popoarele, care ađi sufêr alătura cu dênșii.

Ear România modernă s'a născut luptând pentru *libera desfășurare a popoarelor din Orient* și nu ea poate să-i ajute pe Maghiari a apêsa popoarele din regatul ungar.

Gloria cea mare a generațiunilor, prin care s'a renăscut România, e că au știut să creeze statul român și să-l consolideze fără-ca să jignească drepturile altora, ca centru de gravitațiune pentru toate elementele liberale din Orient. Și nu e preț, pentru-care Români ar fi gata să renunțe la simpatiile popoarelor de peste Dunăre.

Pot deci să fie și în România, cum sunt peste Carpați, câțiva Români, care n'au simțimentul vieții noastre naționale; ei vor păți-o înse tot cum a pățit-o și d-l dr. Alexandru Mocsonyi cu Românii din regatul ungar.

Ceea ce i-a făcut pe Români să graviteze în timpul celor din urmă zece ani spre apus și în deosobî spre Austria a fost temerea, că libera dezvoltare a popoarelor din Orient e amenințată de Rusia, și credința, că Austria e interesată a ocroti pe aceste popoare. Din clipa, în care s'ar simți că Austria nu mai poate ocroti pe nimeni și că Maghiarii sunt sprijiniți în tendințele lor asupritoare, nimeni n'ar mai fi în stare să pună stavilă propagandei rusești.

Contra Maghiarilor Românii toți se luptă bucuros alătura cu orîși-cine: alătura cu Maghiarii ei înse numai *pentru libertate* ar pute să se lupte.

Acela dar, care vrea în adevăr înfrățirea română-maghiară, nu poate să pună cestiunea decât pe tărîm de apărare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INCHEERE

Noi Românii nu suntem de ieri de alaltă-ieri în lumea aceasta: avem trecut; avem experiențe; stăm în căi de mult umblate.

Cinci sute de ani au trecut de când cu înfrângerea de pe câmpul Mierlei (1389) și de atunci Românii au gravitat mereu spre apus, și mult sânge s'a versat din gândul, că popoarele apusene le vor sări într'ajutor celor de la răsărit.

Tot-d'a-una însă Maghiarii au stat cu aspirațiunile lor particulare între apus și răsărit.

La lupta de pe câmpul Mierlei Maghiarii n'au luat parte, fiindcă se certaî între dînșii și nu se puteau înțelege, dacă Carol de Durazzo, Maria de Anjou ori Sigismund de Luxemburg are să ocupe tronul. Puțin le păsa lor de primejdia ce-i amenința și pe dînșii.

În lupta de la Nicopoli (1396) Voevodul Ardealului, Laczkovics, dă cel d'antăiu semnul de retragere, fiindcă nu ține ca *Neamțul* urgisit să câștige victoria.

Câte-va decenii în urmă Palatinul Gara obține decapitarea lui Ladislav Corvin, feciorul lui Ioan Corvin (+1457), care susține cu atâta bărbăție și cu atât succes lupta contra Turcilor, — căci prea era iubit Valahul.

Mateiu Corvin, (1458—1490), fratele lui Ladislav, cel mai mare dintre regii Ungariei, era contimporan cu Ștefan-cel-Mare (1457—1504) și cu Vlad-Vodă Țepeș. Pe când însă Domniile române se războiau cu Turcii, Mateiu Corvin se lupta cu maghiarii și cu vecinii săi apuseni.

Ștefan-cel-Mare trimite solii peste solii la Papa, la Veneția și la alte puteri apusene (1472—1478). E încurajat. I-se promit subvențiuni. I-se pune în perspectivă o energică acțiune din partea Ungariei. Cu totul altele sunt însă preocupățiunile Maghiarilor: ei țin ca Domniile Române să se declare vasali ai Ungariei, și Vlad-Vodă, alungat de Turci din țară, caută adăpost în Ardeal și e ținut timp de doi-spre-zece ani (1462—1474) în temnițele de la Buda, iar Ștefan-cel-Mare trebuie să apere la Baia neatârarea țării sale.

Cu toate aceste căți-va ani în urmă regele Ungariei îi face Senatului Venețian cele mai aspre imputări, pentru-că republica s'a pus în legătură directă cu Ștefan-cel-Mare, vasalul Ungariei, ba i-a trimis chiar un sol și i-a promis subvențiuni. Căci pentru Maghiari lucrul de căpetenie nu era lupta contra Turcilor, ci ca Ștefan-cel-Mare să atirne de regele Ungariei și numai prin el să poată primi îmbărbătare și ajutor din apus. (*)

*) Într'o ședință ținută în ziua de 27 Octomvrie 1477 Senatul Venețian (Deliberationi Senato Secreti Reg. 28. c. 125) ia hotărîrea de a-i da Regelui Ungariei următorul răspuns caracteristic :

«sempre noi strecta et efficacemente li recomandassimo dicto Valacho come valente inimico del Turcho, et come quello che era in grande pericolo, andandoli el Turco adosso cussi potente, come lui ando: E se lo recomandassimo al pontefice non fu gia cossa non devuta, e non ben honesta, et anche existimata per noi utile et necessaria al reame de Hungaria, essendo quello vassalo et membro de dicto reame. Et se li mandassimo nostro messo non fu per altro fiine, ne cum alto studio, se non per tenerlo in fede et devotione de la regia maesta et in favor de la cose christiane dubitandosse o de la sua oppressione, et extinctione, o de partito suo cum el Turcho: Quanto al danaro da esserli dato, mai sua-

Ast-fel ajunge Stefan cel Mare să lase cu limbă de moarte, ca Moldovenii să nu se mai bizue pe apus și să intre la învoială cu Turcii.

După-ce Ludovic II. cade în lupta de la Mohács (1526), Ferdinand de Habsburg, moștenitorul lui legitim, continuă (1526-1562) lupta contra Turcilor. Maghiarii însă se dau în partea lui Ioan Zápolya, care se pune sub ocrotirea sultanului Suleiman.

De atunci și până în ziua de astăzi Maghiarii au urmat cu îndărătnicie lupta contra casei de Austria și s'au unit rînd pe rînd cu toți dușmanii Austriei.

Cu Românii nu s'au unit, fiind-că dînșii nu erau și nici că puteau să fie dușmanii Austriei, pentru care eliberarea popoarelor din Orient era o cestiune de putere, ba chiar de conservare.

Tocmai de aceea Maghiarii tot-d'auna și-au dat silința de a-i ține pe Români departe de Austria.

Petru Rareș (1527—1539 și 1541—1546), alungat de Turci

—BCU Cluj / Central University Library Cluj

dessemo li fosse data se non cum bona voluntate de la maesta regia: La qual non volse che de i danari de la decima el ne partecipasse et cussi non participo.»

În românește: «totdeauna noi am recomandat cu stăruință și cu eficacitate pe numitul Valach ca pe un destoinic dușman al Turcului și ca pe unul, care era în mare pericol, de oare-ce Turcul pornise asupra lui cu mare putere. Și dacă l'am recomandat pontificelui, nu era lucru neiertat și neonest, ba era lucru socotit de noi util și necesar pentru regatul Ungariei, fiind acela (Stefan-Vodă) vasalul și membrul numitului regat. Și dacă Ț-am trimis solul nostru, n'a fost cu alt scop, nici cu alt gând, decât ca să-l ținem în credință și devoțiune către Majestatea Regală și favorabil cauzei creștine, temându-ne să nu fie supus și nimicit ori să nu intre la învoială cu Turcul. Cât pentru banii ce stăruiam să i se dea, n'am stăruit să i se dea altfel decât din buna voință a majestații regale, care n'a voit să i se facă parte din banii de deciuială și astfel nici că i s'a făcut.»

Venețienii trebuiau deci să dea explicațiunii și să ceară iertare, fiind-că au îndrăznit să îmbărbăteze pe un aprig luptător al creștinătății, — să-l îmbărbăteze numai, de oare-ce ajutoare nu Ț-au dat, ci-și puseseră banii din deciuială la dispozițiunea regelui Ungariei, care, încurcat în alte daraveri, n'a mai ajuns să poarte războiul contra Turcilor.

Tot astfel astăzi Maghiarii cer explicațiunii de la aceia, care îndrăznesc a-Ț îmbărbăta pe Români.

din țară, caută adăpost în Ardeal și se retrage într'unul din castelele, pe care tatăl său le primise de la Matei Corvin. Partisanii lui Zápolya îl asediază, îl prind și-l trimit la Poartă.

Mihaiu Viteazul (1593—1601), ca să se poată înțelege cu Sigismund Báthory, se declară vasal al Voivodului ardelean. Maghiarii însă nu vor să se lupte alături de Austria pentru eliberarea patriei lor proprii; astfel Sigismund Báthory e nevoit să se retragă și să cedeze scaunul vărului său Andrei, care, deși cardinal, era gata să se uniască cu Turcii contra Austriei. Și la Selimbăr, la Mirislău, pe Teleajen și la Goroslău Mihaiu contra Maghiarilor se luptă: moartea lui se trage de la Maghiarii, care nu puteau suferi, ca Romanii să aibă legături directe cu apusul.

Așa ca 'n ziua morții lui Mihaiu Viteazul stau lucrurile și astăzi.

Strimtorați acum despre meadă-noapte, cum atunci erau strimtorați despre miază-zi, Românii și-au strâns rëndurile, și-au adunat toate puterile vii și sunt gata să se uniască cu popoarele apusene și în prima linie cu Maghiarii, ca să susție pacea și libertatea de dezvoltare în țările din Orient.

Și astăzi înse Maghiarii se pun la mijloc cu aspirațiunile lor particulare.

Pe când societatea europeană se frământă, ca să resolve marea cestiune a organizării popoarelor din Orient, Maghiarii își risipesc puterile și țin monarchia habsburgică în continuă agitațiune, ca să facă ceea ce nu e cu putință, profită de greutățile situațiunii generale, ca să menție în statul ungar o stare de lucruri nesuferită și primejdioasă, fac tot ceea ce le stă prin putință, ca nu cum-va Austria să câștige simpatiile și încrederea popoarelor din Orient și amenință mereu cu proclamarea independenței ragatului ungar.

Ast-fel, când noi le întindem mâna, ei stăruie să ne înfrățim cu dinșii contra Austriei, contra celor-lalte popoare din regatul ungar și contra vecinilor noștri de peste Dunăre.

Se vor fi gășind fără îndoială și între Români oameni, care se pot însufleți pentru o asemenea politică de aventuri îndrășnețe, care timp îndelungat ar ține Orientul în continuă frământare.

Noi înse, oamenii, care am ieșit din popor și trăim în nea-

mul nostru, nu plăsmuim idealuri, nu născocim scopuri, ci căutăm împlinirea dorințelor în adevăr simțite de popor. Pentru noi isvorul a toată vrerea națională sunt inimile fraților noștri, care au să jertfească avutul și sângele lor: urmărim numai scopuri, pentru-care ei pot să se însuflețească și să intre cu inima întreagă și cu toată puterea lor în luptă.

Și nu știm ce vor fi voind fiii și nepoții noștri: știm înse că astă-dă Români nu se pot însufleți pentru idea unui regat curat maghiar și desfăcut de monarchia habsburgică și că Români adă în viață sunt gata să-și apere vatra și existența națională cu acea-și îndărătnicie, cu care le-au apărât timp de atâte veacuri; în luptă agresivă înse ei n'au intrat nici o dată și n'ar intra nici astă-dă decât cu inima îndoită.

Și face-vom tot ceea ce omeneste se poate, ca nimeni să nu-i angagieze fără de voia lor: n'are nici statul ungar destulă putere, ca să ne siluiască, nici aristocrația maghiară destule bogății, ca să ne cumpere pe toți și să ne despartă de frații noștri. Nu e nimeni atât de sus pus, ca să nu fie combătut de noi cu toată hotărîrea, dacă se presentă în fața Românilor alături cu Maghiarii insolenți. Căci prima datorie cetățenească e inima deschisă, sinceritatea atât în jos, cât și în sus.

Dumnezeu el singur știe cele viitoare.

Se poate, că și de astă-dată vor rămâne zadarnice silințele Românilor de a ajunge la înțelegere cu Maghiarii. Se poate, că nici astă-dată Austria și, în genere Apusul nu se va îmbărbata, ca să pună frâu volniciei maghiare. Se poate, că și de astă-dată nu le va rămâne Românilor decât să intre la învoială cu aceia, care se vor fi dovedit mai puternici.

Una fie, alta fie, Români ei înșiși nu se vor părăsi unii pe alții, nu se vor lupta între dâșii: acesta e marele rezultat al lucrării culturale sevârșite în timpul celor din urmă o sută de ani.

N'au Români din monarchia habsburgică pretențiunea de a determina politica externă a imperiului și orîși-care ar fi hotărîrile cabinetului din Viena, ei țin să fie, cum totdeauna au fost, cetățeni leali și supuși credincioși ai *Imperatului*. Ei înse se înspăimântă de gândul, că într'un viitor răsboiu li s'ar putea cere

să se lupte contra fraților lor din România. O viuă și sinceră bucurie i-a cuprins dar, când relațiunile de reciprocă încredere s'au stabilit între cabinetul din Viena și cel din București

Au trecut înse ani de zile la mijloc, și tocmai în timpul acestor ani Românii din regatul ungar au fost prigo niți cu deosebită neîndurare.

Din ăi în ăi dar tot mai stăruitor li se pune oamenilor noștri politici întrebarea, dacă le este ori nu iertat să se angajeze într'o alianță, pentru care Românii astă-ăi nu se pot însufleți.

Ce miserabilă afară din seamăn ar fi situațiunea Românilor, dacă mâne ar izbucni războiul, de care atât de mult ne temem cu toții!?

România ar fi pusă în fața alternativei : ori te unești cu dușmanii Austriei și atunci pui la cale o răscoală de a lungul hotarelor orientale ale regatului ungar ; ori te unești cu Austria și iaî nesuferitul angajament de a menține ordinea în Ardeal.

Și una, și alta Români numai cu inima îndoită ar pute să o facă ; și una, și alta i-ar desbina și-ar face să stea ca popor nemernic în fața unei mari situațiuni.

Unindu-se Români cu dușmanii Austriei, se naște o învederată slăbire pentru Austria, pentru întreita alianță, pentru Maghiari, dar și pentru Români.

Unindu-se însă cu Austria, *dacă Români din regatul ungar* sunt împăcați, întreaga situațiune se schimbă, puterea Austriei crește, desbinările dispar și Români devin un factor hotărâtor.

Tocmai asta e însă ceea ce nu vor Maghiarii.

E însă în interesul nostru, e în interesul lor, e în interesul popoarelor din Orient, e un mare interes european, ca noi, ori și ce cale am apuca, să fim uniți și tari și plini de bărbătească însuflețire.

Dacă dar Maghiarii își dau silința de a propaga în mijlocul nostru curente, care ne înstrăinează unii de alții și ne desbină, noi trebuie să fim bărbați și să-i alungăm de la noi pe ispititori.

Dacă dênșii fac toate opintirile, ca să ne isoleze și să ne denunțe, trebuie să fim neobosiți și îndrăzneți întru a-i denunța și isoja pe dênșii, să căutăm pretutindenea dușmanii, pe care

și i-au făcut, să le facem dușmani, unde nu au încă, să nascocim tot ceea ce mintea omenească poate urdi, ca să-î vedem ajunși în strîmtorare.

Mândri, presumptuoși, insolenți și volnici sunt Maghiarii numai atunci, când se cred în largul lor: strîmtorați o dată, ei se fac domoli și cu minte. Nu o dată, la vreme de strîmtorare, ei căutat-au prietenia română : n'au decât să mai fie strîmtorați, pentru-ca să se bucure din nou, că acolo, unde stau Români, nu sunt alți oameni.

Causa Românilor din regatul ungar nu este numai națională română: e cauza tuturor popoarelor din regatul ungar, cauza monarhiei habsburgice, cauza păcii generale și liberei dezvoltări a Orientului.

N'au Români de cât să susție fără de ură și cu bărbătească cumpătare cauza aceasta, pentru-ca să câștige simpatiile generale și încrederea acelor, de care Maghiarii ar voi să-î despartă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj